

Oude journalistiek

Het tweede kabinet-Den Uyl

Jan Joost Lindner, Bert Bakker, 2003

ED. VAN THIJN

De omloopsnelheid van journalisten is vele malen lager dan die van de politici die zij beschrijven. In de Haagse wandelgangen wisselen de oude en de nieuwe politiek elkaar in hoog tempo af. Politieke leiders komen en gaan. Politieke generaties buitelen over elkaar heen, worstelend met de tijdgeest die zij menen aan te treffen. Voor journalisten gaat deze slijtageslag niet op. Niet zelden bepalen zij, dwars door de turbulentie van de politiek, decennia lang het politieke beeld. Lijsttrekkers, fractieleiders en partijvoorzitters worden ongenadig weggespoeld door de manshoge golven van de dramademocratie. Voor politieke commentatoren gaat geen zee te hoog. Voor hen geldt als geen ander het aloude studentenlied: Oude hap gaat nooit verloren.

Zo'n tijdgeestbestendige politieke commentator was Jan Joost Lindner, die in het boek *Het tweede kabinet-den Uyl* (de titel spreekt boekdelen) terugblijkt op 40 jaar journalistiek. Een periode, zo lang en uitgestrekt, dat zelfs marathonlopers als Den Uyl, Van Agt, Lubbers en Kok voorbij razen als in een rondje om de kerk. Aan de hand van fragmenten uit zijn columns (en "Ten geleides") laat hij op meeslepende wijze alle hoogte- en dieptepunten in de Nederlandse poli-

tiek herleven, daarbij ook, waar mogelijk, met wijsheid achteraf aangevend wanneer hij zich vergist heeft of niet. Meestal niet dus.

Het boeiende van zo'n overzicht is dat al snel duidelijk wordt dat ook een journalist van alle tijden zijn beperkingen heeft, want veranderingen in de tijdgeest hebben hem onberoerd gelaten. Jan Joost Lindner is op en top een journalist van de jaren '70 en is dat ook altijd gebleven. Die periode van democratisering en vernieuwing was 'his finest hour'. Hij was daarvan zowel het product als één van de makers. In zijn boek over *de Volkskrant, De metamorfose van een dagblad*, beschrijft Frank van Vree de 'getuigenisjournalistiek' uit die jaren: 'toen de Volkskrant haar informatieve taak in belangrijke mate ondergeschikt maakte aan het streven naar veranderingen in de politiek'. 'Wij misten de distantie' verzucht de latere hoofdredacteur, Harry Lockfeer, in hetzelfde boek.

95

Na tien zetels winst

Die grote betrokkenheid speelde vooral hoog op tijdens de zo dramatisch verlopen, kabinetsformatie van 1977, toen Jan Joost Lindner spraakmakende stukken schreef waaruit tijdens alle partijvergaderingen in die periode (en dat waren er vele) door critici gretig werd geciteerd. (Het

Over de auteur Ed. van Thijn is lid van de Eerste Kamer voor de PvdA

doet wat ongeloofwaardig aan dat hij nu zegt zich destijds van die invloed niet bewust te zijn geweest). Aanvankelijk waarschuwde hij toen, na tien zetels winst, voor een gevaarlijk triumfalisme dat zich van het partijkader dreigde meester te maken, maar later liet hij zich zelf daardoor meeslepen door elk tussentijds onderhandelingsresultaat als volstrekt ontoereikend de grond in te boren. De PvdA zou zich hebben neergelegd bij 'een centrumachtig beleid'. De 'verbeeldingloosheid komt aan de macht'.

Met grote instemming neemt hij kennis van de aanvaarding van de partijraadsmotie Reckman, die, na 164 dagen van formeren, het onderhandelingsresultaat naar de prullenmand verwees. Pikant feit is dat, toen Den Uyl met instemming van de fractie tóch een nieuwe formatieopdracht aanvaardde (een 'aanfluiting van de partijdemocratie', aldus Lindner) twee partijleden een kort geding tegen hem aanspanden. Eén van die twee – dat is Jan Joost in de gauwigheid ontgaan – is het huidige kamerlid Peter van Heemst, de 'law and order' man van de inmiddels weer drastisch vernieuwde PvdA. Het kan verkeren in de politiek.

Het siert Jan Joost Lindner dat een dergelijke flexibiliteit hem volkomen vreemd is. Naarmate het boek (en dus de tijd) vordert neemt hij steeds meer distantie van de 'boekhouderspolitiek' van Lubbers en Kok. Bij herhaling gaf hij te kennen Den Uyl, op wie hij aanvankelijk was 'afgeknapt', wegens de toenemende kleurloosheid van de sociaal-democratie toch 'ontzettend is gaan missen'. Kok heeft de politiek 'slaapverwekkend' gemaakt. Door alsmaar bruggen te willen bouwen is er op den duur een 'soort Venetië' ontstaan. 'Fraai, maar wat schimmelig en men verdwaalt er snel.'

Scherp hekelt hij het grimmige en intolerante klimaat binnen de PvdA dat elke inhoudelijke discussie dood sloeg. Zo denkt hij in de jaren '90 met weemoed terug aan de 'intellectuele spanning' ten tijde van het kabinet-den Uyl tussen premier en fractievoorzitter. 'In de tijd van Den Uyl en Van Thijn ging het hard tegen hard.

Den Uyl lokte dat ook uit. Het werd meestal geen ruzie maar er werd wel met de vuist op tafel geslagen. Dat kan nu niet meer. Wie een andere mening heeft is een dissident.' Jan Joost Lindner vertelt dat hij deze intolerantie ook aan den lijve heeft ervaren. 'In geen andere periode werd mijn kritiek op de PvdA-top door allerlei partijknechten beantwoord met zoveel persoonlijke vijandigheid.'

Ook binnen de Volkskrant kwam Lindner sinds de jaren tachtig steeds meer alleen te staan. Het keerpunt waren de Kroningsrellen in maart 1980 toen hij enthousiast voorspelde dat er zich een nieuwe 'Beweging van tachtig' aftekende, 'een nieuwe politieke golf á la 1966, maar dan grimmiger'. Het kostte de Volkskrant duizenden abonnees. Toen hij ten tijde van de WAO-crisis (1991) het kabinetsvoorstel bestreed ontmoette hij binnen de redactie een storm van kritiek. In 1994 hield hij op als commentator. 'De krant was kennelijk toe aan een ruk naar rechts. Dat kon en wilde ik niet meemaken.' (Dat ophouden verklaart waarschijnlijk de pijnlijke verschrijving over de IRT-affaire (ook in '94) volgens hem ontstaan omdat de hoofdstedelijke politie zélf in de drugshandel was gegaan. Het IRT was een bovenregionaal team dat geen deel van de Amsterdamse politie uitmaakte. De 'affaire' was juist het gevolg van het feit dat de Amsterdamse driehoek dit team – in de ogen van sommigen ten onrechte – heeft opgeheven).

Jan Joost Lindner, zo blijkt ook uit dit fascinerende boek, was veertig jaar lang een spraakmakend en ten onrechte onderschat journalist die door alle jaargetijden heen gewaarschuwd heeft tegen de kwetsbaarheid van de Nederlandse democratie, met name ook door de opkomst van een 'technocratische' elite. Een democratie die hij in een vlamme (post-Fortuyn) epiloog vergelijkt met 'een ontstemde en door wrakheid enigszins scheefhangende piano'.

Als Volkskrantabonnee zal ik deze geestverwante generatiegenoot nog gaan missen.